

Presentació

M'admira la traça versificadora d'aquest home, capaç de veure el món amb ulls de rodolí i apamar-lo amb versos heptasil·labs. Al llarg dels darrers quaranta anys (d'Esquirols ençà), en Joan Vilamala deu haver escrit més de vint mil versos, una part dels quals els trobem avui recollits en aquesta antologia personal, que ens permet resseguir la seva trajectòria vital i literària.

En el primer apartat, titulat Cançons, el lector hi trobarà reunides gairebé totes les lletres que Vilamala va compondre, la majoria amb música pròpia, per al grup Esquirols. En aquestes cançons, escrites a cavall dels darrers anys del franquisme i els primers temps de la democràcia, ens parla de les llibertats individuals i col·lectives, de la lluita i l'esperança, dels ideals i les reivindicacions.

L'antologia també recull Cançons diverses i el conjunt de balades que Vilamala va escriure per a les Trifulkes de la Katalana Tribu, un espectacle musical que, dirigit per Pere Planella a partir d'un guió de Víctor Alexandre, fa un repàs de la història de Catalunya, en un to amè i distès, volgudament didàctic i divertit.

Tothom qui coneix en Joan Vilamala sap que una altra de les seves dèries són les auques; deu d'haver-ne compost unes dues-centes (de moment). La majoria han estat il·lustrades, publicades i exposades al web de La paret de les auques, que ja compta amb més de mig milió de

visitants. Aquest volum en recull una petita mostra, de la qual l'autor ha preferit excloure, per falta d'espai, les referides a personatges històrics i literaris, ja que d'aquestes soles se'n podria fer una antologia.

La vena versificadora d'aquest folguerolenc manresà i/o manresà folguerolenc també ateny altres formes poètiques i interessos temàtics, que ell anomena Badalls. La vintena de poemes del De Amore expressen en un vers fresc i espontani les efusions afectives i sensuals d'un cor jove i enamorat. A Gaiterades, lo Gaiter del Calders, pseudònim amb què Vilamala signa les seves col·laboracions a la revista d'informació manresana El Pou de la Gallina, converteix en corrandes l'actualitat local i general, amb una bona dosi de sàtira i murrieria. A Nadales, el nostre més que versaire ens ofereix una desena de poemes nadalencs amb els quals sol felicitar cada any els seus parents i amics. D'un altre to és El Ball d'en Serrallonga, un sàinet modern inspirat en altres balls parlats dedicats al mític bandoler. Cal remarcar que els referents a la francesa són deguts a l'origen nord-català de l'encàrrec.

Com a cloenda d'aquesta secció i del llibre, Vilamala ens proposa compartir algunes reflexions sobre el pas del temps i la conveniència de viure'l amb intensitat i aprofitament. Per això, en espera del darrer badall, que a tots ens ha d'arribar, el sonetista ens convida a paladejar el temps que ens resta i a viure la vida «a cor què vols». Mig seriosament i mig burleta, Vilamala fa reviure en els seus versos el doble esperit vallfogonesc del poeta fi i delicat i del poeta del broc gros, punyent i burxaire, alhora que recull els ressons de les més diverses veus de la terra, des dels trobadors a Verdaguer, passant per la poesia més po-

pular i anònima. L'edició d'aquesta antologia permetrà al lector descobrir els diferents Vilamales poètics, units pel do genuí de la llengua i el vers, la indeclinable fidelitat al país, la vitalitat, la transparència i l'humor, i aquell punt d'equilibri tan fràgil i subtil entre la realitat personal i la col·lectiva.

Jordi ESTRADA

Manresa, març de 2013

Per no enterrar tots els meus versos en una carpeta d'aquelles que acaben fent pudor de resclosit i són pastura deliciosa de les rates, n'he fet una tria i he decidit treure'ls a faró i estampar-los, que diria Verdaguer.

Alguns d'aquests textos tenen anys, altres són més recents. Uns són més aviat lírics, altres són narratius, festius, reivindicatius, reflexius... i uns altres vénen a ser petites cròniques de fets d'actualitat. Tots són, en definitiva, fruit d'un temps que ha estat el nostre, «d'un país que ja anem fent» —avui més que mai—, i de les meves limitacions.

Els he posat el títol carnerià de Cançons, auques i badalls. Els dos primers conceptes, com a gènere, són clars, però per què badalls?

A Manresa, dèiem segons llegeixo en el diccionari d'Alcover i Moll: «Lo badall no ment, son, gana o enamorament.» L'explicació va per aquí. Com podeu comprovar en aquest apartat s'inclouen versos d'enamorament i «altres menges» que, més que son, espero que us facin venir gana, ganes de llegir poesia, la venta focs de la cultura, segons deia el mestre Pere Quart.

Manresa, hivern de 2013

CANÇONS

CANÇONER D'ESQUIROLS

Les partitures d'aquestes cançons, i més, les trobareu en el cançoner reeditat per Dinsic l'any 2004, i no cal dir que la interpretació musical d'Esquirols es troba en el mercat, reeditada en cd per Picap.

Va passar al Collsacabra

Tot baixant de Collsacabra
hi ha una petita taverna
amb tre o quatre excursionistes
a la llum d'una llanterna.

D'aquests quatre bordegassos
un n'hi ha que no carbura,
vol sortir de matinada,
és tossut com una mula.

—Mestressa, jo vull ratafia.
—I una droga-cola, per a mi.
—Porteu-me una aspirina,
demà hem de fer camí.

El diàleg que mantenen
ens el priva la censura.
Cadascú que s'ho imagini,
contemplant-se la natura.

Si passeu per Collsacabra
i hi trobeu una taverna,
no deixeu de fer la tassa
a la llum d'una llanterna.

Fent camí

Fent camí per la vida
em tocarà menjar la pols,
ficar-me al mig del fang
com ho han fet molts,
compartir el poc aliment
que porto al meu sarró
tant si m'omple la joia
com si em buida la tristor.

Vindran dies d'angoixa,
vindran dies d'il·lusió;
com la terra és incerta,
així sóc jo,
dubtaré del compromís
i a voltes diré no,
o em mancarà quan calgui
decisió.

Però lluny a l'horitzó
ja lliure de l'engany,
veuré milers com jo
que van vencent la por.
Alleugeriré el pas
duent amb mi el sarró
I avivaré amb el cant
el pas dels meus companys.

Amb la llum resplendent,
la força del vent
m'empeny endavant.

Són els homes
que van vencent la por.
És la joia i l'esperit,
la força i el crit
que em guia endavant.
Tan lleuger com el pas
dels meus companys.

Endavant!

I... va callar

I va callar i no va dir res,
i va callar, callar, callar, callar,
el van fer callar i no va dir res
i va callar, callar i no va dir res.

Manassès era un noi tot eixerit,
era fill del segle tretze
o catorze abans de Crist,
li faltava el pa del dia
i enfadat va protestar:
—Tinc gana!
—Menja't una cama!

I el van fer callar...

Timoteu era ciutadà romà,
va trobar-se enmig de guerres
i el volien capità,

se sentia pacifista
i enfadat va protestar.
—Si vis pace para bellum:

I el van fer callar...

L'Adalbert era monjo medieval,
detestava les croades
mes d'ell no feien cabal,
demanava autonomia
i enfadat va protestar.
—Heretge, a la foguera!

I el van fer callar...

En Miquel, un formal treballador,
no en tenia prou per viure,
l'explotaven de debò,
treballar més no podia
i enfadat va protestar.
—Comunista, comunista!

I el van fer callar...

En Ramon, un xicot molt cridaner,
cantava clar i català
i ell mateix volia ser;
els bemolls plens en tenia
i enfadat va protestar:
—Diguem no!
—A cantar a l'estranger que aquí no es pot fer!

I el van fer callar...

Mossèn Pau era un capellà excel·lent,
treballava les vuit hores,
ell se sentia valent,
no volia privilegis
i enfadat va protestar.
—Els capellans no fan política!

I el van fer callar...

Luther King, tots el coneixem prou bé,
proclamava els drets de l'home,
i va llançar-se al carrer,
pacifista cent per cent,
ell també va protestar.

I el van fer callar!

El cucut

Són les sis, son les set,
ets un pobre cucut de paret
que a les vuit cantaràs,
a les nou hi tornaràs.

Com ninot sacsejat,
a cada hora hauràs de fer el paper
programat, calculat
pel teu rellotger.

Més d'un cop has tingut
el desig d'aixecar el vol,
fugir del lligam que et té presoner,
volar arreu del món
i saber d'altres veus
i aprendre a cantar lliurement.

Ets cucut, ets cucut,
joguina del temps,
ets cucut, ets cucut,
en tot moment.
Ets cucut, ets cucut,
sinònim absurd
d'un món disfressat
de legalitat
que juga amb tu.

Són les sis, són les set,
et saps pobre cucut de paret,
a les vuit cantaràs,
però a les nou tu callaràs.

Com ocell estacat
cal que lluitis per sortir del pas
perquè vols, perquè saps
què és la llibertat.

Mai com ara has tingut
el desig d'aixecar el vol,
fugir del lligam que et té presoner,
volar arreu del món
i saber d'altres veus
i aprendre a cantar lliurement.

Ets cucut, ets cucut,
joguina del temps,
ets cucut, ets cucut
en molts moments.
Ets cucut, ets cucut,
si n'ets conscient
el nostre futur
bé pot canviar,
depèn de tu,
de cadascú.

El joc d'obrir gàbies

Vinga, nois, qui s'hi apunta?
És un joc molt divertit
i el que vulgui practicar-lo
ha de ser un pèl atrevit.

Un bon dia remenant
un pilot de llibres vells,
un joc molt interessant
vaig aprendre en un d'ells.
És el joc d'obrir gàbies
on han empresonat
el sentit d'unes paraules
i un de nou els han donat.

Vinga, nois, qui s'hi apunta?

Doncs, mireu, tot i que es parla
de la pau, l'han convertit
en paraula de tres lletres
sense cap sentit,
i molt s'ha parlat d'amor,
molt s'ha escrit i dit arreu,
l'han disfressat de colors
i li han posat un preu.

Vinga, nois, qui s'hi apunta?

La paraula llibertat,
com que al poderós fa por,
a una gàbia l'han tancat
i amagat en un racó,
i a la noble veritat,
com que tant l'han fet patir,
amb retalls i tisorades,
ja no en queda ni el verí.

Vinga, nois, qui s'hi apunta?

Fins i tot sovint la guerra
dins d'una gàbia han ficat,
l'han mullat d'aigua beneita,
l'ha omplert de santedat.
I així es pot anar seguint,
fent, amics, un comentari
a paraules engabiades
que trobem al diccionari.

Vinga, nois, qui s'hi apunta?

Amb molta gràcia i astúcia,
consisteix l'èxit del joc
a obrir gàbies de paraules
sense rebre un clatellot.

Vinga, nois, qui s'hi apunta?

Conte medieval

Temps era temps hi havia,
en un poblet medieval,
un baró de mala jeia
que a tothom volia mal,
amb carrossa d'or i plata
passejava tot superb
pel seu poble que moria
d'esquifit i famolenc.
Xics i grans, mig morts de gana,
li sortien al seu pas
demanant-li amb ulls plorosos
que tingués d'ells pietat,
però ell somreia
i, burleta, els cridava amb veu de tro:
«A pensar, males abelles,
necessito molt més or.»

Els diumenges a la tarda
organitzava un gran joc:
«Vilatans, vinga, a la festa,
a la festa de la mort.

Vull setze joves per banda,
amb espases i garrots,
a fer d'escacs a la plaça
i que guanyin els més forts.»
Xics i grans mig morts de pena
li sortien al seu pas,
demanant-li amb ulls plorosos
que tingués d'ells pietat,
però ell somreia
i, burleta, els cridava amb veu de tro:
«A jugar, vatua l'olla,
que a mi m'agrada aquest joc!»

Un joglar passà pel poble,
avançada la tardor,
que amb senzilla veu cantava
i així deia la cançó:
«Ai del poble, ai de la vila,
que té un lladre per senyor,
si vol pau que sigui justa
l'haurà de guanyar amb suor.»
Xics i grans tots l'escoltaven,
li donaven la raó,
els naixia l'esperança,
van anar a trobar el baró,
però ell somreia i, burleta,
els cridava amb veu de tro:
«Us faré tallar una orella
si escolteu el trobador.»

Els vilatans es negaren
a pagar més els tributs,

a palau armats anaren
i parlaren sense embuts:
«No et volem per baró nostre,
no et volem, vés-te'n d'aquí,
que si et quedes, ai de tu!,
a la forca has de morir.»
Xics i grans tots a la una
li cantaven la cançó:
«Ai, del poble, ai de la vila,
que té un lladre per senyor.»
I ell callava i de ràbia
se li corsecava el cor,
mentre el poble repetia
la cançó del trobador:

«Ai, del poble, ai de la vila,
que té un lladre per senyor,
si vol pau que sigui justa
l'haurà de guanyar amb suor.»

Riu enllà

És el vent insistent
qui m'empeny riu enllà
i jo sóc el vaixell que de temps
va avançant engrescat.
I me'n vaig proa al vent
riu avall cap al mar
perquè sé que és allà
on la nau

Índex

Presentació	7
CANÇONS	15
Cançoner d'Esquirols	15
Va passar al Collsacabra	17
Fent camí	18
I... va callar	19
El cucut	21
El joc d'obrir gàbies.....	23
Conte medieval	25
Riu enllà	27
No ho diguis a ningú	28
Cada dia és un nou pas	30
Al banderer de la pau	31
L'ampolla i el got.....	32
Endevinalles d'istes, istes.....	33
Ahir va començar	34
Onze de Setembre	35
Corrandes monàrquiques	35
Cançó-brindis	39
Corrandes vénen	40
Són els teus ulls	42
Pirates de l'Oest	43

Captaire com sóc	44
Petjada ferma	45
Volem més pa amb oli	45
Pastorel·la	47
Una bella pastoreta.....	47
Sirventès dels botiflers	49
Cançons diverses	51
Estima, si vols ser feliç	52
August, el pallasso.....	53
Fem Correllengua	55
Festa a Ripoll	57
Obrim camins a dins l'afrau	59
El Racó de mossèn Cinto	60
1714. Que la nació no morirà	62
Història de Catalunya en cançons 2.0	63
Som la KatalanaTribu	64
La primera senyera	65
Dialogants	66
El rei en Jaume	68
La mar nostra	70
Temps de crisi.....	72
Els Reis Catòlics.....	73
La revolta dels segadors	75
Via fora! (1714)	76
La revolució industrial	80

La Renaixença	81
Rica i plena	82
AUQUES	85
Auca de les auques	87
Auca de sant Jordi	89
Auca del bon boletaire	94
Auca de les caramelles	97
Auca dels donants de sang del Baix Camp...	101
Auca de les seleccions esportives catalanes	105
Auca del 12 d'octubre	108
Auca de Manresa decideix.....	110
Auca de la flama del Canigó	113
Auca de la història de Catalunya	117
BADALLS.....	125
De amore	125
Gaiterades	139
Nadales	157
Ball d'en Serrallonga 2012	169
Sonets del pas del temps.....	185